

Bloed en Honing

Ontmoetingen op de grenzen van de Balkan

Tekst: Irene van der Linde
Fotografie: Nicole Segers

I

Een reisverhaal

In een zoektocht naar de betekenis van de nieuwe grenzen op de Balkan treden we in het voetspoor van de Britse schrijfster Rebecca West. Zij maakte aan de vooravond van WOII in 1938 dezelfde reis door het toenmalige Koninkrijk Joegoslavië. Wij passeren zeven grenzen – waaronder een harde Europese buitengrens die de regio in tweeën snijdt – West passeert er geen een. In haar tijd bestond Joegoslavië net twintig jaar, het was voortgekomen uit het ideaal van de vereniging van de zuid-Slaven na WO I. In onze tijd is die unie twintig jaar eerder uiteengevallen, prille democratieën hebben zich geseteld.

Rebecca West schreef uiteindelijk haar magnum opus *Black Lamb and Grey Falcon*. Daarin beschrijft ze de geschiedenis van de Balkan aan de hand van het landschap en de ontmoetingen met de op dat moment verenigde zuid-Slaven.

Haar boek is reisgids en geschiedenisboek in één.

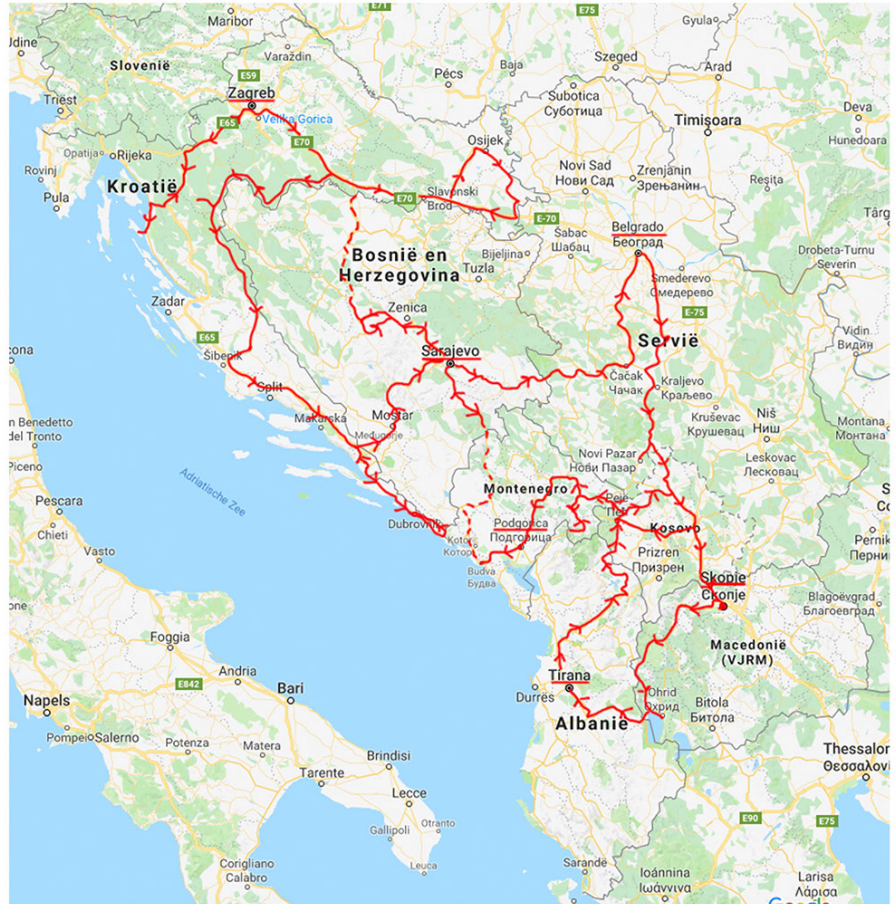

Umoljani – Bosnië-Herzegovina

DE REIS VAN SEGERS EN VAN DER LINDE 2012 - 2013 - 2014 - 2017

III

REIS

Van Zagreb door het grensgebied van Kroatië, naar Sarajevo (Bosnië-Hercegovina) - Travnik, Visegrad - via Belgrado (Servië) naar Kosovo en de mijnen van Mitrovica, naar Macedonië en door het grensgebied met Albanië - Skopje, Tetovo - naar het meer van Ohrid om vandaaruit via Tirana en het Albanese hooggebergte door te steken naar Montenegro en bergplaatsen als Rozaje, Plav en Gusinje, om tenslotte te eindigen aan de Adriatische zee bij Budva.

TEKST

Bloed en Honing is een zoektocht naar de betekenis van nationale identiteiten en etnisch-nationalisme in een regio die langzaam opkrabbelt na de verscheurende Joegoslavische oorlogen uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Het gaat over eenheid en scheiding, over de ontnuchterende realiteit van het streven naar mono-etnische natiestaten en de onmogelijkheid daarvan. Over versplintering, zoals die ook elders in Europa gaande is.

Deze stuk voor stuk urgente thema's krijgen gestalte door middel van persoonlijke kronieken van de Balkanbewoners die we ontmoeten tijdens onze reis. Als in een veelstemmig koor vertellen zij hun verhalen die gaan over hoop en wanhoop, over leven na een oorlog, over scheiden, identiteit, het belang van perspectief, over Europese geschiedenis, over etnische en religieuze spanningen die hier verscherpt zichtbaar zijn. En over de rol van de Europese Unie en de toenemende invloed van Turkije en Rusland. Pas in de loop van de reis wordt duidelijk wat veel bewoners ons proberen toe te roepen: 'Wat wij hier meemaakten dertig jaar geleden, is niet anders dan wat nu bij jullie in Europa speelt.'

Bloed en Honing is daarmee ook een reflectie op Europa. Ook in Europa spelen identiteit, etnische achtergrond, nationalisme, populisme, een steeds grotere rol. Er wordt gevochten over grenzen, virtuele en fysieke. Waar de Europese Unie een vorm van globalisering is, daar is het uiteenvallen van Joegoslavië in zeven kleine landjes een voorbeeld van nationalisering. En als er één ding zichtbaar wordt op de Balkan, en als dit boek daarvoor een les voor Europa mag zijn, dan is het wel dit: wanneer mensen zich terugtrekken in hun eigen groep, in hun eigen landjes, leidt dat eerder tot stilstand en inertie dan tot ontwikkeling en passie. Zoals de jonge Albanese-Serviër Rinur zegt: 'We zijn zelfs te moe om te vechten.'

Je zou het federalistische Joegoslavië kunnen zien als de Europese Unie in het klein. En dan is onze reis op de Balkan een tocht door een mogelijke toekomst van Europa. 'Het is alsof we naar het feestje komen om vijf uur 's nachts', zeggen ze hier vaak over de Unie.

De buitengrens als spiegel voor Europa.

BEELD

De foto's in *Bloed en Honing* laten een wat verloren wereld zien: over doodstille wegen, kale hoogvlaktes, bevochten grensgebieden, dwars door eeuwenoude steden, verlaten dorpen en door donkere rotskloven leiden ze naar vaak gesloten werelden. Ze laten een hang naar het verleden zien. Het zijn de stille getuigen van een versplinterde wereld. De grenzen zijn overal en meestal onzichtbaar aanwezig: of het nu de kersverse landsgrenzen zijn of de vele grenzen die dwars door gemeenschappen en landen heenlopen. Maar niets is eenduidig, want ondanks tragedie en stilstand, is er ook hoop en troost.

De analoog gemaakte zwart-wit beelden zijn tijdloos en universeel. Ze vormen de grondtoon in de serie, als een notie van de immer aanwezige en opgestapelde geschiedenis. De beelden in kleur refereren aan de wereld van nu en laten zien hoe het leven doorgaat en ook veranderlijk is.

In *Bloed en Honing* nemen we de lezer mee in onze zoektocht, door van plek naar plek en van stad naar stad te reizen. Beeld en tekst vertellen elk een eigen verhaal, ze vullen elkaar aan of becommentariëren elkaar. Literaire non-fictie en fotodocumentaire vormen samen één boek.

'Weet je wat Balkan betekent?', vraagt Ajla in de auto op weg naar een oud-guerrillacommandant in de bergen. Een rotswand stijgt aan onze rechterzijde bijna loodrecht omhoog. De Macedonische studente van Albanese afkomst heeft eigenlijk maar één droom: dat ze ooit zal leven in een Groot-Albanië. 'Het komt van het Turks', legt ze uit. 'Bal betekent honing en kan bloed', zegt ze en glimlacht. Het was ooit een Ottomaans grapje. 'Wij zijn het land van bloed en honing.'

VII

BOEK

Tekst: ongeveer 80.000 woorden

Fotografie: ongeveer 200 foto's

Geschat aantal pagina's: 600 pagina's

VIII

Bloed en Honing is mogelijk gemaakt dankzij de steun van:

Endowment Fund Photoreporter (F)
Nederlands Letterenfonds
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten
Journalismfund.EU / Fonds Pascal Decroos (B)
De Groene Amsterdammer

IX

ACHTERGROND

Bloed en Honing - Ontmoetingen op de grenzen van de Balkan is het derde deel uit de trilogie over de grenzen van Europa.

Het einde van Europa - Ontmoetingen langs de nieuwe oostgrens verscheen in 2004 bij uitgeverij Lemniscaat en in 2010 in Franse vertaling bij Les Editions Noir sur Blanc als *Gens des Confins - sur la frontière orientale de l'Europe*. Het werd genomineerd voor de Prix du Livre Européen.

Het veer van Istanbul - Ontmoetingen langs de Bosporus verscheen in 2010 bij uitgeverij Lemniscaat en in 2013 in Franse vertaling bij Les Editions Noir sur Blanc als *Les Passeurs d'Istanbul*.

Fototentoonstellingen van beide projecten waren onder andere te zien in De Kunsthal, Rotterdam en in diverse festivals en manifestaties (o.a. Breda Photo).

Het einde van Europa was tevens onderdeel van *The image of Europe* in Brussel (2004), een samenwerkingsproject met Rem Koolhaas.

X

OVER DE MAKERS

Nicole Segers (1960) is autonoom/documentair fotograaf en werkt als mentor en docent bij de Fotoacademie in Amsterdam. Haar fotografisch werk komt voornamelijk tot stand in langdurige projecten. Ze maakt boeken en tentoonstellingen en werkt in opdracht voor organisaties en tijdschriften.

Irene van der Linde (1963) is schrijfster en werkt als redacteur bij De Groene Amsterdammer. Ze studeerde historische wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en werkte jarenlang als freelanceschrijver en journalist voor diverse dag- en weekbladen.

Irene van der Linde
linde@xs4all.nl

Nicole Segers
nicole@nicolesegers.com

